

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 4. septembra 1867. ~

Gospodarske stvari.

Beseda o zavarovanji zoper ogenj.

Kako bi se dala znižati zavarovalna letnina?

Da so zavarovalnice bodi-si zoper ogenj bodi-si zoper točo ali živinsko kugo velika dobrota, to še dokazovati, zdi se nam nepotrebno; saj je tega že prepričan vsak bralec „Novic“, če ne iz lastne, gotovo pa iz tuje skušnje. Kako pa je to, da v dopisih, ki nam tako pogostoma dohajajo o požarih, vendar tolikokrat beremo: „nobeden, eden, dva, le trije so bili zavarovani in še ti za male zneske?“ Od kod tedaj ta žalostna prikazen, da se naši kmetje sploh ne poprimejo zavarovalnic? Temu sta glavna vzroka dva. Prvi vzrok je tista vnemarnost, vsled ktere naš kmet tako rad ostaja pri starem kopitu, po katerem se je ravnal njegov praded; ta ni bil zavarovan, zato se tudi vnuk ne zavaruje. Drugi vzrok pa je silna revščina, ki tare kmeta tako, da komaj odpravlja mnogovrstne in velike davke, ne da bi si z zavarovanjem še sam naložil kterege. Da bi nevednost o dobroti, ki nesrečnemu pogorelcu dohaja iz zavarovalnic, bil tretji splošni glavni vzrok, tega ne verjamemo, da-si tudi ne tajimo, da se sèm ter tje nahaja. Kdor nam nakaže pot, po kateri bi se dala odstraniti prva dva vzroka, ta je gotovo velik dobrotnik naših kmetijskih seljakov.

Prvemu vzroku bi se dalo v okom priti s tem, da oni, ki imajo upljiv do naših ljudi, in to so zlasti duhovni pastirji, učitelji in županje, pri vsaki ugodni priliki posestnike budé in vnemajo za dobrodelne zavarovalnice in da nje, ki so že zavarovani, sploh očitno opominjajo, o pravem času plačati letne doneske. Da so taki opomini potrebni, kaže nam žalostna skušnja; kajti kolikrat smo že brali, da ta in ta pogorelec ne dobí odškodovanja zato, ker je pozabil letnino plačati o pravem času. S tem vnemanjem in opominjanjem bode se pregnala tudi nevednost, ki še tiči sèm ter tje.

Temu vzroku bi se s tem res dalo v okom priti, toda v drugem tiči pravo jedro. Naši kmetje pri tolikih davkih ne zmorejo letnega plačila; odstranite revščino, potem neha tudi tista vnemarnost, vsled ktere marsikteri čez noč pride na beraško palico. Tako nam utegne ta ali uni ugovarjati. — Revščini konec storiti, to presega človeško zmožnost. Kdor bi znal storiti to, ta zná več, ko hruške peč. Revščina je bila in bode na svetu. Al ubozega kmeta rešiti beraške palice, ki mu jo v roke dá požar, to vendar ni nemogoče. — Naznanite nam to sredstvo, hočemo se ga poprijeti! — tako se bode morda oglasil ta, oglasil uni. — No, tù imate gotovo sredstvo, in to je: vpeljimo zavarovanje po občinah, to je, soseska naj zavaruje pohištva

vseh svojih občancev. Po takem občinskem zavarovanji znižala bi se letnina tako, da jo bo zmogel vsak tudi najrevniši kmetič.

Da bi se letnina jako znižala že s tem, ako bi se zavarovali vsi posestniki, to je očitno. Toda še nižja bo letnina, ako se vpelje zavarovanje po občinah. — Zavarovalnice že same skrbé, da si kar je mogoče, z nizko letnino pridobivajo čedalje več zavarovalcev. To skrb jim naklada lastni dobiček. Prav zarad tega so po vseh mestih in večih trgih stalni opravniki skoro vseh zavarovalnic; prav zarad tega od časa do časa po vseh deželah pošiljajo še posebno ljudi, ki posestnike vabijo k pristopu v njihove zavarovalnice ter sprejemajo zavarovanje.

Znano pa je, da zavarovalnice dobro plačujejo svoje opravnike za njihov trud, prepuščajo jim po 10, 12½ in celó 15 odstotkov od zavarovalnih zneskov.

Dalje tudi vemo, da vse zavarovalnice rajši sprejemajo velike skupine, na pr. grajščine, fabrike itd., nego majhne; in to zato, ker jim velike dajo manj dela in truda. Zarad tega jim znižujejo letnino.

Pri zavarovanji po občinah bi se lahko letnina za 10 do 15 odstotkov znižala malim posestnikom, ker ne bi potrebovali opravnika, kajti občina bi neposrednje občevala z zavarovalnico; znižana letnina bi se gotovo tudi privolila občinam; in vrh tega bi odpadla vpisnina, ktera najmanj znaša 50 kr., pri velikih zneskih pa več goldinarjev. Že to bi bila zdatna podpora malim posestnikom.

Nič manjša korist pa se kaže od druge strani. Pri zavarovanji po občinah bi letnino od vseh poslopij odrahtoval župan iz občinske blagajnice; tej bi ali po malem ali o ugodnem času, na pr. po dovršeni mlatvi ali trgatvi, vsak posestnik povrnil svoj delež. Ali ne bi tudi to bila velika podpora ubogemu kmetiču? Vrh tega pa se ne bi bilo bati, da bi kdo pozabil plačati o pravem času.

Da bi zavarovalnice z veseljem sprejemale taka zavarovanja, o tem ni dvoma; gotovo pa je tudi, da bi tako znižano letnino po tako zljajšani poti zmogel vsak posestnik.

Zavarovanje po občinah dalo bi se vpeljati ne le zoper ogenj, ampak tudi zoper točo in živinsko kugo.

Naj ta nasvet, ki ga daje praški „Wochenblatt der Land-, Forst- und Hauswirtschaft“, prav resno prevdarjajo vsi, kateri imajo blago srce za ubornega kmetiča.

—r.

Gospodarske skušnje.

* Sesečan osat dobra piča. — Osat, ki tako rad po sili raste in kmetovalcu nadlego in škodo dela na njivah, lahko porabiš za klajo. Otroci ti ga igraje

naberejo, ti ga pa sesekaj in ali koj zelenega ali posušenega kladi živini. Še konji ga rajši jedó, kakor grahorico ali oves, ter so po njem za delo tako močni, kakor po najboljši krmi. — Ne zaničujmo toraj osla zarad tega, ker osat je.
„Frauend. Bl.“

Gospodarske novice.

* V našem cesarstvu pridelanega žita se bode letos toliko prodalo v tuje dežele, da malokdaj toliko. Pravijo, da samo iz Ogerskega ga bode šlo okoli 10 milijonov vagánov (mecenov). Ker je s tolikim blagom sila težava, da se po železnicah in vodah hitro odpravi iz dežele, zato se je v Peštu napravila posebna komisija, ktera prevdarja, kako da bi se kar največ je mogoče hitro odpravili veliki kupi žita. Železnice so pa pomnožile svoje vlake; tako bode Elizabetina zapadna železnica kmalu v 300 posebnih vlakih peljala žito; v ta namen je že 15 novih hlaponov (lokomotivov) prišlo v Linc. Družba donavskih parobrodov je še skrbela za to, da 200 ladij bode samo žito vozilo. — Če po taki bogati letini Magjari še ne bojo zaostalih zemljiščinih davkov plačali, naj pa raji naravnost rečejo, da jih plačati nočejo.

Gospodarsko slovstvo.

Razun kmetovalcev, ki obdelujejo zemljo, ima kmetijstvo še tudi možé, ki se pečajo z znanstvom postav, ktere se tičejo poljedelstva. In tudi to je važna stvar, ker dobre take postave pospešujejo kmetijstvo in s kmetijstvom združeno obrtnijstvo, slabe pa jo ovirajo. Treba je tedaj večkrat postavnih prememb, in to je stvar, ktera posebno spada v okrožje deželnih poslancev. Kdor pa hoče nasvetovati kaj novega, treba, da pozná na tanko, kako je zdaj in kaj zdaj še veljá. Al nobeden ne more vsega tega vedeti, in še tega ne vé, kje bi iskal te ali une postave, ki zadeva to ali uno stvar. Hvale vredna je bila tedaj misel gosp. dr. Pihlerja, koncipista pri c. k. ministerstvu narodnega gospodarstva in trgovstva, da je izdal knjigo, v kateri najdemo vse kmetijstvo našega cesarstva zadevajoče postave od starodavnih časov do današnjega dne in ki imajo še dandanes veljavno moč. Imenuje se ta 26 tiskanih pôl debela in v 3 razdelke razdeljena nemška knjiga tako-le: „*Gesetzkunde über Bodenkultur in Oesterreich. Systematisch zusammengestellt von Dr. F. S. Pichler, k. k. Ministerial-Concipisten im Ministerium für Handel und Volkswirtschaft. Preis 2 fl. Oest. W. Im Selbstverlage des Verfassers.*“ — Dobro bode došla vsacemu, ki želi poznati v našem cesarstvu veljavne, kmetijstvo zadevajoče postave; temu smo mi porok.

V poduk in kratek čas.

Vraže o zajcih, goskah in kurah.

O tem je Anglež J. Thrupp marsikaj zgodovinskega nabral. Naj z njegove zbirke posnamemo nekatere reči.

Angleži so v starodavnih časih za pregreho imeli, gosí, zajce in kuretino jesti; vendar so redili te živali mnogo. Vendar se ni studilo meso te živali samo Angležem; sploh v južni Evropi ga niso jedli; Anglosaksonci pa so ga začeli poprej jesti kakor Angleži keltiškega plemena. Za vsako teh 3 živali so iskali nekaj skrivnostnega in marsikaka vraža se je vpletla vmes.

Od gosí so mislili, da živi 80 let; občudovali so njen tanki sluh in duh; rekli so nekđaj, da gos sliši tudi miško, ako se količkaj gane. Ko se je sv. Martin

v puščavi skril, da bi ga ne bili za škofa Tourskega volili („nolo episcopari“ — je rekel), izdala ga je goska. V zahvalo tega se je ohranila do današnjega dne navada, da se na sv. Martina dan gosí jedó. Malo ljudi pa, ki jedó Martinovo gos, vedó, od kod izvira ta navada. Ker so na Angleškem preložili plačevanje jesenskega davka na sv. Mihela dan, zato koljejo gosí 29. septembra in ne več novembra meseca. Drugod pa je še ostala Martinova gos na sv. Martina dan. — Po ljudski vraži so gosí izurjene v zvezdoznanstvu in prerokujejo vreme. Pri Rimljanih — to vé ves svet — je gos bila znamenje čuječnosti; v vsaki vasi, v vsaki hiši so imeli v ta namen gos, da je čula (budila) na to, kar se v hiši godí; imeli so jo za čuvajko namesti psa („unicus anser erat minimae custodia villae“ — piše Ovidij); znana je pravlica, da so gosí rešile rimski kapitol. V tempeljnu Janovem so jo častili; še le o času Cesarjevem so začeli gosí jesti. — Normanci niso marali za-nje. Ko je v 8. stoletji nekoliko ministrov obiskalo sv. Kutberta, nastala je huda ura in ministri se niso upali na morje. Na to jim je rekel sv. mož: „Ko ste gos, ktera tukaj visí, skuhali in povžili, tedaj idite v ladijo in z božjo pomočjo pridete srečno domú.“ Normanski ministri pa se niso hoteli dotakniti gosí in so se vendar podali na morje; al vihar je tiral ladijo nazaj. Zdaj jih svari sv. Kutbert: „Kako se morete čuditi viharju, ker niste gosí snedli? Tam-le še visí gos! Denite jo v lonec, kuhajte jo in jejte jo, potem bode morje mirovalo.“ To so ministri storili; in ko je gos v loncu vrela, pomirilo se je morje. Gos so dolgo časa imeli za poldivjo žival, in ostre postave so imeli, kako se obnašati do gosí. V Wales-u je veljala postava, da so lastniki môgli živali odkupiti, ako so zašle na tujo zemljo in jih je vjel gospodar; gos pa je smel ubiti, vendar lastnik njen ni bil odgovoren za škodo, ki jo je storila. Al ker je gos dobro jedilo, zato je ta vraža kmalu konec vzela; v cesarskem Rimu so gosí pitali s smokvami (figami), da so dobile prav velika in mastna jetra, iz katerih so z vinom in mlekom pekli jeterne paštete. Keltiški Galci in Franki so se posebno pečali z gosjo rejo; prodajali so jih na Laško; v severni Evropi so v več krajih imeli gosíšča (anserija), kjer so redili na tisoče gosí. Pod kraljem Ludevikom Pobožnim so plačevali davek od gosí.

Zajec je bil židom (judom) nečedna žival. „Zajec tudi prežvekuje (to pa ni res), al noga mu ni razcepljena na dva parklja, in zato je nečedna žival“ — se bere v 3. Mojzesovih bukvah pogl. 11. stih 6. Ta prepoved je veljala tudi zarad zajcev in kamél; v 5. Mojzesovih bukvah 14, 7. je z ostro besedo ponovljena; tudi Mahomed je to ukazal. Sicer pa je pametno bilo, da so v Siriji in Arabiji prepovedali zajce jesti; zajče mesó ni dobro v vročih deželah, kakor tudi pri nas ni dobro in zdravo poleti. Ljudstva severne Evrope so se zajca nekako bala, češ, da je s coperniki in copernicami v ozki zavezi, ker so mislili, da se v podobah zajca coperniki in copernice večkrat prikazujejo. Ker zajec nikoli nima pokoja in zmiraj okoli šviga, zato so mislili, da more kaj peklenskega v sebi imeti, kar ga dela tako nepokojnega; mislili so, da celó nikoli ne spí, zato, ker spí z odprtimi očmi. Walisi so mislili, da je zajec nekoliko mesecev moškega, nekoliko pa ženskega spôla; tudi Angleži so mislili, da je polután. Brž ko ne so mislili to zato, ker navadno zajec samec okoli léta in ker ima v visocih severnih krajih bel kožuh. Že v starodavnih časih so imeli zajce za nekako hudobo. Ako je delavec šel na delo, pa mu je zajec čez pot skočil, vrnil se je delavec in ni šel delati, ker se je bal nesreče. Ko je kralj Cir s svojo armado nad Armence šel, pretekel mu je zajec pot; pri tej priči se je hotel kralj vrniti, ako bi ne bil orel se nad njim pod nebom